

Іван САВЧУК

Ще не так давно, 2 квітня 2005 року, цей світ покинула людина, котра своїм життям засвідчила приклад християнського смирення перед лицем суспільних труднощів та особистих терпінь, своїм служінням перемінювала серця багатьох людей, своїм навчанням закликала до любові, добра і злагоди – папа Римський Іван Павло II. Сьогодні Божий люд спільно радіє з нагоди торжественного його прославлення – зачислення до сонму блаженних Христової Церкви, та ревно молитиме Бога про остаточну прославу серед лику святих. Своїм життям папа Іван Павло II свідчив про Любов, Котра була розп'ята на хресті. Він – приклад для наслідування живої віри і святості. Але як цю святість осягнути? Як стати святим сьогодні, в добу секуляризації суспільства? Та й, врешті: хто такий святий? Цими запитаннями переймається кожен. Святою є тільки та людина, котра не лише не порушує етичних норм життя (тобто живе праведно), але і набула того, що іменується чистотою серця і є плодом правильного духовного життя. А духовне життя полягає в боротьбі зі своїми пристрастями, в постійній увазі до своїх думок, почуттів, бажань, настрою з метою очищення розуму і серця від усього злого, фальшивого, всього того, що суперечить заповідям Христовим.

Великим вчителем духовного життя був і залишається папа Іван Павло II – одна з найвидатніших постатей у світі. Мільйони людей зустрічалися з ним як паломники. Мільярди слухали його твердий, проте лагідний голос, обдумували його проповіді, дослухались до порад у складних ситуаціях життя. Ця постать у білому, оперта на вишуканий посох, стала символом добра, найбільшим моральним авторитетом, совістю світу, який невпинно мчить у невідоме.

Народження покликання, юність і гімназійні роки

Кароль Йозеф Войтила народився 18 травня 1920 року в маленькому містечку Вадовіце, що розташоване на південний захід від Кракова, на березі річки Скава біля підніжжя невеликого узгір'я Малі Бескиди.

Справжнім осередком церковного життя в містечку був великий костел у центрі міста на Ринковій площі, який створював можливість майбутньому папі перед своїми очима постійно мати образ християнського храму. Як і всі його ровесники, Кароль Войтила спершу закінчив чотирирічну початкову школу, в якій навчався ще з шести років. У 1930 році вступив у місцеву гімназію. Роки навчання у вадовіцькій гімназії (1930-1938) з усіх оглядів були надзвичайно вагомими у сенсі формування духовного та інтелектуального обличчя майбутнього папи.

Великий вплив на юного Кароля мав призначений у 1930 році отець Казімеж Фіглевіч, в

обов'язки якого входило викладання релігії у початковій школі та гімназії у Вадовіце, а також опіка над хлопчиками, котрі прислужували при вівтарі у вадовіцькому костелі. Свої гімназійні роки Кароль Войтила проводив у молитві, навчанні та акторських вправах. Тим часом гімназійна, хоч і не безхмарна, та все ж стабільна й визначальна у сенсі формування особистості доба в житті Кароля, добігала кінця. У свідоцтві про закінчення гімназії, підписаному 14 травня 1938 року, стоять винятково найвищі оцінки: «дуже добре».

Реалізуючи свою мрію про здобуття вищої гуманітарної освіти, Кароль Войтила вступає у Ягеллонський університет. До Кракова він переїхав на початку листопада 1938 року разом із батьком. Перший рік краківських студій – це повне занурення Кароля у бурхливе студентське життя, в якому не залишилося місця для нічого іншого, окрім науки та інших форм самовдосконалення. Однак цим планам не судилося бути втіленими у життя. 1 вересня 1939 року нацистська Німеччина напад на Польщу. Через шість днів окупанти були вже у Кракові... Ніхто навіть не здогадувався, що зміни стануть такими радикальними і трагічними.

Досвідчення воєнних подій

Незважаючи на військову ситуацію та окупацію, студенти і професори Ягеллоніки все ж сподівалися, що робота університету не припиниться. Власне, це і було обіцяно новою німецькою владою, тому Кароль Войтила записався на новий, другий для себе, навчальний рік. Незважаючи на військові лихоліття, він починає вчити та вдосконалюватись у знаннях нової, поки що не відомої для нього, французької мови. Ще з гімназійних часів Войтила молодший добре оволодів латинською, грецькою та німецькою мовами, а впродовж першого університетського року вдосконалювався у російській та церковнослов'янській.

Після арешту та вивезення у концентраційний табір більшості відомих професорів Ягеллоніки ті викладачі університету, котрі залишилися, переконалися в необхідності налагодження підпільних університетських структур та започаткування викладів. Кароль Войтила був серед тих восьми сотень студентів, котрі брали участь в діяльності підпільних університетських структур та прагнули поглиблювати рівень освіченості й науки серед молодшої генерації. Щоправда, записуючись на студії, Кароль Войтила продовжував не полоністичні студії, а розпочинав новий для себе курс – курс теології.

Молодий Войтила вже був утвердився в тому, щоб завжди і в усьому узгоджувати свої вчинки із вченням Церкви, тому й не дивно, що і за таких обставин він звернув до неї свій погляд.

1944 рік став підсумком тривалої еволюції поглядів Войтили, часом його остаточного входження у церковне життя. Після облав у Кракові, проведених окупантами 6 серпня, архієпископ Сапега вирішив скликати всіх семінаристів у свій палац, щоб так усіх їх врятувати від можливих арештів. Переступивши поріг єпископської резиденції, Войтила

був одразу ж вдягнутий у сутану, якої від того часу вже ніколи не знімав, навіть залишаючи церковні мури. Однак вчинок 1944 року мав більш як дворічну передісторію. Вперше й офіційно Кароль Войтила задекларував своє прагнення стати священником ще восени 1942 року, коли він, прийшовши до воріт архієпископської резиденції, попросив аудієнції. Будучи прийнятим ректором семінарії, отцем Яном Пивоварчіком, перед церковним достойником засвідчив бажання назавжди пов'язати свою долю з Церквою.

Прийняття сану священства передбачало обов'язкове проходження теологічних студій – закінчення семінарії. Позаяк німці не дозволяли вільного функціонування навчальних закладів, то навчання в семінарії було зорганізовано нелегально. До часу, коли у серпні 1944 року Кароль Войтила остаточно переселився в архієпископський палац, він уже завершив два роки навчання. Крім того, він попередньо мав закінчений один навчальний рік Ягеллонського університету. Отже, Войтилі ще залишалося закінчити два роки, щоб досягти омріяної мети. На цьому шляху залишалося все менше перешкод... 13 жовтня 1946 року, після шестиденного усамітнення та гарячих молитов, архієпископом Краківським, на той час вже кардиналом Адамом Стефаном Сапєгою, було висвячено семінариста Кароля Войтилу на піддиякона. Рівно через тиждень той же святитель переводить його у сан диякона. І, врешті, ще через один тиждень, 1 листопада, у так званий Задушний день, диякон Войтила разом із двома іншими колегами-семінаристами – Леонардом Гарендинські та Мар'яном Колясою – прийняв священничі свячення .

Рівно через півмісяця, після отримання останнього свячення, Кароль Войтила вирушив на навчання у Рим. Розумів, що зі звичним розпорядком життя та давніми приятелями і знайомими доведеться попрощатися на кілька років. Отож він і прагнув, наскільки це було можливим, щоб використати два тижні, які залишалися перед поїздкою, для зустрічей із приятелями та близькими людьми.

Навчання у Римі

Навчання у Римі було першим повноцінним і системним навчальним процесом для краківського священника. Поїздка назавжди залишилася пам'ятною через те, що була першим тривалим безпосереднім знайомством молодого отця із зарубіжною культурою та західноєвропейським суспільством.

Навесні, 1947 року, о. Войтила разом із колегою зі студій о. Станіславом Старовейскім побували у знаному в усьому католицькому світі в той час паломницькому місті – Сан-Джованні Ротондо, де служив один із найвідоміших священників за всю історію Церкви стигматик – отець Піо. Побачивши цілком не знаних для нього молодих священників, він промовив до отця Кароля Войтили: «Будеш Папою». А потім додав: «На твоєму понтифікаті бачу кров» .

Ще однією важливою для Войтили особливістю його перебування в Римі було те, що тут він отримав можливість познайомитися та безпосередньо спілкуватися із чинними та

майбутніми католицькими священнослужителями з різних країн світу. Така нагода не лише розширювала коло його особистих знайомств, але й створювала можливості для обміну духовним та практичним пастирським досвідом, а також – для удосконалення навиків володіння мовами, зокрема англійською та іспанською.

Отож, після тривалих студій, у листопаді 1948 року Кароль Войтила отримує магістерський диплом теологічного факультету Ягеллонського університету, а 16 грудня його робота була розглянута та затверджена як докторська праця. У грудні цього ж року йому було присвоєно ступінь доктора теології.

Священнича діяльність Кароля Войтили

Ще один період душпастирства о. Кароля Войтили починається з 8 липня 1948 року і завершується аж влітку 1958 року. Як очікувалося, перебування отця Войтили на посаді другого священика в сільській парохії було недовгим. Вже 17 березня, тобто через трохи більше ніж вісім місяців після призначення, кардинал Сапега перевів отця Войтилу на нову для нього парохію – у костел Святого Флоріана в Кракові. Цей храм був побудований у XII столітті і є одним із п'яти найдавніших у Кракові. Коли Войтила приступив до обов'язків, то відразу ж зауважив, що церква святого Флоріана є дуже популярною серед студентів університету. Безсумнівно, інтелектуальне середовище та спільнота вірних, зібрана навколо цього храму, були найбільш відповідними до харизм та запалу служіння молодого священика.

На єпископській катедрі

У серпні 1958 року о. Кароль зі студентами перебував на озерах у Мазурах. Там його повідомили про терміновий виклик у Краків. Усі зрозуміли, що для Войтили знову грядуть зміни. Радіючи за нього, а також сумуючи, що від'їжджає, улюблений наставник, студенти на руках занесли Войтилу в автобус і побажали щасливого повернення. У Варшаві о. Кароль дізнався про призначення його єпископом Кракова. На урочистостях у вересні 1958 року, з нагоди свого призначення єпископом, Кароль Войтила оголосив своїм девізом: «Totus Tuus» (Увесь Твій). Цим він засвідчив повне віддання себе служінню Богу.

Як єпископ, особливу увагу приділяє душпастирській праці. Постійно відвідує парохії, здійснює Церковні Таїнства, проводить реколекції, наукові конференції, бере участь у урочистостях. У цей час йому вдалося зберегти Краківську духовну семінарію, яку комуністична влада хотіла зліквідувати.

Восени 1962 року єпископ Кароль Войтила виїжджає з іншими єпископами Польщі для участі у II Ватиканському Соборі. За період його діяльності Кароль заприятелював зі священиками різних країн, зустрів колег студентських років у Римі, відвідав Святу Землю. 30 грудня 1963 року папа Павло VI призначив єпископа Войтилу архієпископом Краківської дієцезії. Влада із занепокоєнням спостерігала за діяльністю «твердого і безкомпромісного» архієпископа Кароля Войтили. У липні 1967 року, у віці 47 років, він отримав кардинальський титул і став наймолодшим кардиналом Краківської дієцезії.

Папа Павло VI призначив його консультантом Ватиканської Ради у світських справах.

Кардинал активно працює у Краківській дієцезії, яка тоді складалася з 329 парохій. Його водій тих часів згадує, що кардинал вже о 5.30 ранку був у каплиці. Так рано розпочинався його день, наповнений молитвами, зустрічами, відвідуванням парохій, душпастирською, науковою, адміністративною діяльністю... Після обіду він дозволяв собі декілька хвилин відпочинку в кріслі. Та підхоплюючись з крісла, промовляв: «П'ять хвилин сну, то багато» . Діяльність кардинала Войтили і зростання авторитету Церкви непокоїли владу. Йому всілякими способами створювали перешкоди: відібрали дипломатичний паспорт, стежили за ним, підслуховували розмови...

Апостол Риму

Після триденного виборчого процесу 16 жовтня 1978 року над Сикстинською капелою з'явився білий дим, який був свідченням обрання нового Папи Римського. Ним став польський кардинал, слов'янин – Кароль Войтила. «Відкрийте двері Христу! Не бійтесь» – це були перші слова, з якими новий Понтифік звернувся до людей, зібраних на площі перед Собором святого апостола Петра .

На відміну від попередників, які всіма діями намагалися підкреслити і ствердити велич і славу Церкви як інституції, Іван Павло II своєю поведінкою репрезентував і підкреслював зовсім іншу ідею. Він акцентував, що повага до людської гідності є сенсом церковного служіння, самого існування Церкви.

Навчання Папи Івана Павла II

Переїнявши Апостольський Престіл, Іван Павло II об'єктивно постав перед необхідністю знаходити відповіді на численні складні проблеми, як суто теологічні, так і світоглядні, що в той час поставали як перед Церквою загалом, так і перед окремими спільнотами вірних.

Іван Павло II був твердим послідовником церковної традиції у доктринальних та теологічних питаннях: у цій сфері він ні в чому не пішов далі, ніж його попередники. Фактично, весь понтифікат Івана Павла II був присвячений тому, щоб утримати Церкву від перегляду етично-моральних норм, сучасні акценти до яких були вже достатньою мірою, на його думку, розставлені II Ватиканським Собором .

Апостольське паломництво по світу

Справді, чи не найголовнішим візуальним образом папства доби Івана Павла II став образ папи, котрий мандрує, папи, котрий зустрічається із тисячами, сотнями тисяч, мільйонами вірних . Отож, образ відкритого для світу папи, папи, котрий іде до людей, а не чекає, коли люди прийдуть до нього, став чи не найяскравішою ознакою доби понтифікату Івана Павла II, під час якого папа здійснив 104 поїздки, відвідавши 129 країн. В окремих країнах Іван Павло II побував не раз. Наприклад, він вісім разів відвідував рідну Польщу, сім разів бував у Франції та США, п'ять разів навідувався у Мексику та Іспанію, тричі бував у Португалії, Бразилії, Швейцарії, Австрії, Хорватії, Німеччині, Швейцарії, Чехії, Канаді, Гватемалі, Домініканській Республіці, Кот-ді-Вуарі,

Кенії. Є десятки країн, де папу зустрічали двічі. Серед усіх цих мандрівок слід відзначити приїзд Понтифіка в Україну, у червні 2001 року. Візит Івана Павла II в Україну був подібним до очікування свята, яке відбувається дуже рідко і приносить багато радості. Те, що Папа приїде в Україну, видавалося дивом. Не кожен сподівався на те, що така подія колись збудеться. Покидаючи Україну, Святіший Отець висловлював щирий сум з приводу розлуки. Під час прощальної церемонії у львівському аеропорту, він промовив: «З великим смутком покидаю цю землю, перехрестя народів і культур, з якої понад 1000 років тому почало ширитися і вкорінюватися Євангеліє в історичних і культурних реаліях Східної Європи» .

Важливо згадати і про те, як папа готувався до своїх поїздок. Він відкладав майже всі свої справи і впродовж двох чи трьох тижнів повністю поринав у вивчення мови тієї країни, у яку планувалось паломництво. Під час подорожей папа з великою повагою ставився до місцевих традицій, звичаїв. Так йому доводилося вітатись потиранням носів, знімати черевики, цілувати землю в знак поваги до народу, що на ній проживає .

Заповіт святішого отця

«Тож пильнуйте, бо не знаєте, котрого дня прийде Господь ваш» – такими словами розпочав свій заповіт папа Іван Павло II. Далі він продовжує: «ці слова нагадують мені останній наказ, який здійсниться тоді, коли Господь zvolить. Прагну за ним прямувати і прагну, аби все, з чого складається моє земне життя, приготувало мене до цієї миті. Не знаю, коли вона настане, проте, як і все, так само і цю мить віддаю до рук Матері мого Наставника: Totus Tuus. У тих же ж материних руках залишаю усе і усіх, із ким пов'язало мене моє життя і моє покликання. В цих Руках залишаю насамперед Церкву, а також мою Націю і все людство. Дякую всім. В усіх прошу про прощення. Прощу також про молитву, аби Милосердя Боже виявилось більшим від моєї слабкості та недостойності. Під час реколекцій я знову перечитав заповіт Святішого Отця Павла VI. Перечитане спонукало мене написати оцей заповіт.

Я не залишаю після себе власності, якою треба було б розпорядитися. Речі щоденного вжитку, якими я користувався, прошу роздати на власний розсуд. Особисті нотатки спалити. Прощу, аби цими справами опікувався отець Станіслав, котрому я дякую за багатолітню чуйну співпрацю та допомогу. Усі ж інші подяки залишаю в серці перед Богом Самим, бо важко їх тут висловити. Щодо похорону, повторюю ті ж розпорядження, які видав Святіший Отець Павло VI. Про місце нехай вирішать Колегія Кардиналів і співвітчизники» .

Така славна особистість як Іван Павло II залишив по собі настільки короткий і простий заповіт. Але у ньому він вмістив те, що вважав найнеобхіднішим, не забувши ні подякувати, ні попросити прощення, ні залишити розпоряджень. Така простота може свідчити, наскільки великою людиною був папа-слов'янин. Будучи людиною молитви і надзвичайно цінуючи її, він 5 березня 1990 року додав до заповіту ще одне прохання: після смерті просив про Службу Божу і молитви . Тільки історія зможе розсудити, яке значення мав Іван Павло II як Пастир Церкви, Котрий вступив у третє тисячоліття християнської ери.

Іван САВЧУК. Блаженный папа Іван Павло II: штрихи до портрета// СЛОВО № 2 (46)
2011, с.20-24
Blessed Pope John Paul II: the strokes to the portrait